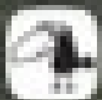
Adam Phillips

Tekeşlilik

SADAKAT VE İHANET ÜZERİNE AFORİZMALAR

metis

Tekeşlilik

Adam Phillips

SADAKAT VE İHANET ÜZERİNE AFORİZMALAR

Adam Phillips

Londra'daki Wolverton Gardens Çocuk ve Aile Danışma Merkezi'nde (eski Charing Cross Hastanesi) Çocuk Psikoterapisi Bölüm Başkanı olarak çalışmıştır. Psikanalizin yanı sıra edebiyat ve yayıncılıkla da ilgilenen Phillips'in diğer yapıtları arasında Winnicott (1988), Öpüşme, Gıdıklanma ve Sıkılma Üzerine (1993; Ayrıntı 1996), Flört Üzerine (1994; Ayrıntı 1997), Dehşetler ve Uzmanlar (1995; Metis 1998), Kreşteki Yabani (1998; Ayrıntı 2000), Darvvin's Worms: On Life Stories and Death Stories (1999), Hep Vaat Hep Vaat (2000; Metis 2007), Going Sane (2005) ve Side Effects (2006) adlı kitapları sayabiliriz.

Bir yalanı yutarsanız, peşinden gelen her şeyi de yutmak zorunda kalırsınız.

EMERSON, "İngiliz Özellikleri"

Önsöz

- SON ZAMANLARDA aile değerleri üzerine -evlenme ve boşanma oranları üzerine- sürdürülen tartışmalar, aslında tekeşlilik üzerine tartışmalardır. İnsanları bir arada tutan şeyin ne olduğu konusunda ve neden bir arada kalmaları gerektiği konusunda tartışmalardır bunlar. İnsanların önemli zevklerin hangileri olduğuna nasıl karar verecekleri konusunda tartışmalardır. Eğer zevk için değilse niçin bir aradadırlar ki çiftler? Ve eğer zevk önemli değilse, önemli olan ne? İşte tekeşliliğin sorununun bu olduğu söylenebilir.

Şurası kesin: Tekeşlilik hakkında konuşmak, önemli ola-bilecek hemen hemen her şey hakkında konuşmak demektir. Dürüstlük, cinayet, şefkat, güvenlik, tercih, intikam, arzu, bağlılık, yalan, risk, görev, çocuklar, heyecan, suçlama, aşk, vaat, ilgi, merak, kıskançlık, hukuk, suç, vecd, ahlak, ceza, para, güven, haset, huzur, yalnızlık, ev, aşağılanma, saygı, uzlaşma, kurallar, süreklilik, gizlilik, şans, anlayış, ihanet, mahremiyet, teselli, özgürlük, görünüş, intihar ve tabii ki, aile. Tekeşlilik başka birçok şeyin yanı sıra tüm bunlarla ilgili olmakla kalmaz; ne zaman tekeşlilik hakkında bir şeyler söylemeye kalksak, tüm bu konulara da değinmeden edemeyiz. Tekeşlilik bir nevi ahlaki bağlantı noktasıdır; takıntılarımızı gözetleyebildiğimiz bir anahtar deliği.

Bazılarımız için -belki talihli olanlarımız, ya da en azından varlıklı olanlarımız için- tekeşlilik tek ciddi felsefî meseledir. O nedenle bu kitap, biz kelimesi üzerine bir irdeleme.

- HERKES tekeşliliğe inanmaz, ama herkes inanıyormuş gibi yaşar. Herkes bağlılık ya da sadakat tehlikeye girdiğinde yalan söylediğinin ya da gerçeği söylemek istediğinin farkındadır. Herkes kendini ihanet ediyormuş ya da ihanete uğruyormuş gibi hisseder. Herkes kıskanır ya da kendini suçlu hisseder ve sonunda tercihinin acısını çeker. Cinsel kıskançlığı hiç yaşamıyormuş gibi görünen mutlu azınlık ise ya bundan ötürü hayrete düşer ya da böbürlenir. Hiç kimse dışarıda bırakılmıştık duygusunun dışında bırakılmamıştır. Herkes kendinden esirgenen şey konusunda saplantılıdır. Başka bir deyişle, tekeşliliğe inanmak, tanrıya inanmaktan pek farklı değildir.

- BİR OYUNUN kurallarını bir kere öğrenince, artık kendi performansımızı düşünmeye başlayabiliriz; oyunun kendisiyle ilgili bir kaygı duymamıza gerek kalmaz. Bazı şeyleri veri olarak alırız, ki geri kalanları da başka bir şey olarak alabilelim.

Tekeşliliği veri aldığımız, onu kural kabul ettiğimiz için böylesine bir sorundur sadakatsizlik. Belki de sadakatsizliği veri almalıyız, onu taciz olmadan, rahatlıkla varsaymalıyız. O zaman tekeşlilik hakkında düşünebiliriz artık.

- TIPKI tekeşliler gibi kendilerini daha iyi bir hayata gönülden adamış olan çokeşliler[1] de birer idealisttir. İkisini de umut altüst eder, teminattan dehşete kapılırlar, kendi zevklerine hayrandırlar.

Onları birbirinin karşısına dikmekte acele etmeyelim. En iyi hallerinde, ikisi de sinizmin düşmanıdır.

İnsanın hevesini kıran siniklerdir, çünkü daima hayal kırıklıklarına öncelik tanırlar.

- SADAKATSİZLİK, cinsellik dramıyla ilgili olduğu kadar hakikati söyleme dramıyla da ilgilidir. Hakikati düşünmemizin, dürüstlükle iyiliğin çeliştiğini fark etmemizin tek nedeni cinselliktir.

Başarılı yalan, sinir bozucu bir özgürlük yaratır.

Bize, ne yaptığımızı kimsenin bilmemesinin mümkün olduğunu gösterir. Başarısız yalan -yakalanma isteği— kelimelerle neler yapabileceğimizden korktuğumuzu açığa çıkarır. Başka bir deyişle, yalan, bir takım olasılıkları el altında tutma yolundan ziyade, bu olasılıkların ne olduğunu keşfetmenin yoludur. Sadakatsizlikten korkmak, dilden korkmaktır.

- ÇİFT olmak bir gösteri sanatıdır. Ama insanlar birlikte ne yapacaklarını nasıl öğrenirler?

Nasıl, bir kez daha, umumun içinde sürekli bir arada, birbirlerinin utancının bekçisi olarak rollerini oynarlar? Adımları nereden öğrenirler?

Güzel görünen çiftlerin güven, hatta ilham verici olabilecekleri yer burasıdır işte. Kendilerinin başına da sık sık geldiği gibi, biz de onların güzellikleri tarafından pusuya düşürülürüz, kısacık bir süre için de olsa, onlarla suç ortaklığı yapar, onlar gibi utanmaz oluruz. Saklayacak hiçbir şeyimiz olmaz. Güzel görünüş, depresyona karşı en iyi kültürel ilacımızdır. Gösterinin devam etmesini sağlar.

- HAYATIMIZIN en başında, varkalma uğraşı bizi tekeşliliğe benzer bir şeyin içine sokar. Büyümemiz ise sadakatsizliğe benzer bir şeyin içine (anne ve babamıza meydan okuruz, onlara ihanet ederiz, onları hayal kırıklığına uğratırız). Bu yüzden, tekeşlilik üzerine düşündüğümüzde hâlâ çocukmuşuz, hiç yetişkin olmamışız gibi düşünürüz. Yetişkinlerin tekeşlilik hakkında ne düşündüklerini bilmeyiz.

- KENDİMİZİN belirli versiyonlarını başka insanların zihinlerinde tutmak için çok uğraşırız; tabii ki daha az çekici olan bazı versiyonlarımızın başkalarının zihnine girmemesi için de. Ama gene de karşılaştığımız herkes, biz beğenelim beğenmeyelim, bizi icat eder. Gerçekten de, bizi başka insanların var olduğuna, bizden ne kadar farklı olduğuna en fazla ikna eden şey, onlara söylediklerimizden çıkamadıklarıdır. Hikâyelerimiz ağızdan ağıza dolaştıkça tanınmaz olur.

Yanlış tanıtılmak, kabul edemediğimiz bir versiyonumuzun -bir icadın- bize sunulmasından başka bir şey değildir. Ancak, başkalarının bizi kendilerince icat etmesi, bu kadar çok farklı görünümümüzün olması, gözümüzü korkutur. Deli gibi bu sayıyı azaltmaya, aslında kim olduğumuzun hikâyesini dolaşımda tutmaya çalışırız. Bu bizi, belki de her şeyden daha fazla, özel bir tek eşin kollarına atar. Tekeşlilik kendimizin versiyonlarının sayısını minimumda tumanın yollarından biridir. Ve tabii kendimizi bazı versiyonların diğerlerinden daha hakiki olduğuna, bazılarının gerçekten özel olduğuna inandırmanın yolu.

- YAŞAYABİLECEĞİMİZ tek gelenek, şimdiki andır. Gene de hayatlarımızın çoğunu hevesle, değişeceğimizi umarak, bir şeylerin beklentisiyle geçiririz - bir yandan da bunun olmasını engellemek için elimizden geleni yaparız. Kendimizi gerçekten gevşemiş, doğru dürüst rahat

hissettiğimiz tek zamanın geçiş dönemleri olması bundandır işte; zamanın işin içine katılmasına o zaman izin veririz

- SADAKATSİZLİK, değişime verdiğimiz bir başka addır; bir inanç değişikliğine, bilebileceğimiz tek değişime. Kendimize olan sadakatsizliğimizle besleniriz.

Sadakatsizlik etmenin en güç olduğu kişiler, insanın anne-babasıdır. Tekeşliliği, yani başka bir çift bulma yeteneğimizi, böylesine olağanüstü bir başarı kılan da budur. Olağanüstü bir başarı, ya da aynısından biraz daha...

- TEKEŞLİLİK, erdemlerimizi ve kötülüklerimizi toplayan bir mıknatıs gibi, büyük soyutlamaları gerçek kılar; tıpkı bir zamanlar dinin yaptığı gibi. İman, umut, güven, ahlak; bunlar ailevi sorunlar oldu artık. Nitekim, tekeşliliğin karşısına ikieşliliği ya da çokeşliliği (polygamy) değil de sadakatsizliği koymamız bundandır; o bizim dünyevi dinimiz çünkü. Tanrı ölmüş olabilir, ama sadık çift uzanıp yatmıyor bir türlü.

- EĞER heyecan veren yasaklanmış olansa -eğer arzu esasen mütecavizse- tekeşliler çok zengin kişilere benzerler. Yoksulluklarını bulmaları gerekir. Kendilerini yeterince aç bırakmaları gerekir.

Başka bir deyişle, fazlasıyla ellerinin altında olanı, ilginç olabileceği kadar memnu kılmak için çalışmaları gerekir.

Maalesef, bir engel varmış numarası yapmak -yasaklanmış olanı taklit etmek- arzu varmış gibi yapmaktan daha kolaydır.

- BERABER yaşlanmak mı, beraber gençleşmek mi? Daima direnilecek, karşı konulacak bir şey vardır.

- İNSAN kaçınılmaz bir biçimde kendi içinde gelişen X ölü gövdeye sadıktır. Sadakatsizliği dayanılmaz bir kelime oyunlu bilmece kılan, tekeşliliği ise ölüm gibi gösteren de budur işte.

- HAYVANLARA benzediğini düşünen tek hayvan türü biziz. Gene de, kuğuların çiftleşme alışkanlıkları, çakalların birbirlerini baştan çıkarma ayinleri ve karıncaların yaygın aile biçimi, bize kendi erotik hayatlarımız hakkında hiçbir şey söylemez; yani işe yarar hiçbir şey sağlamaz.

Tekeşlilik doğanın harikalarından yalnızca biridir. Doğada hiçbir şey bir diğerinden daha doğal değildir.

- PAYLAŞMANIN bir erdem olduğuna inanabiliriz, hatta bunu çocuklarımıza da öğretebiliriz; ama en çok değer verdiğimiz şeyi, cinsel eşlerimizi paylaşmaya pek inanmaz gibiyizdir. Yine de, eğer birini gerçekten seviyorsanız, ona sahip olduğunuz en iyi şeyi, eşinizi vermek istemez misiniz? Bu soru kafamızı karıştırmasaydı ne rahat ederdik.

Belki de dostluğun anlamı budur; belki de dostlarla sevgililer arasındaki fark da budur. Dostlar paylaşabilir; sevgililerin ise başka bir şey yapmaları gerek. Sevgililer fazla erdemli olmaya cesaret edemez.

- BİZE yol gösterecek kılavuzlar olsun isteriz. Tanıyıp adını tekeşlilik koyabileceğimiz bir şey, açıkça aynı şeyi yapan bir grup insan olsun isteriz. Güvenceye o kadar açız, başkalarının hayatlarını emsal alarak, alıntıyla yaşamaya o kadar ihtiyacımız var ki, her çiftin ne kadar farklı olduğunu unutuveririz. Sadakatsizlik bazen hafızamızı silkeleyip yerine getirir.

- SADAKATSİZLİĞİ vadetmek imkânsızdır. Eğer sadakatsiz olursanız, sözünüzü tutmuş olursunuz; olmazsanız, sözünüzü tutmamışsınızdır.

Tekeşlilikte hiç olmazsa sözünüz sözdür. Tekeşlilik sözünüzü tutmanıza izin verir, ama sırrınızı saklı tutmanıza her zaman izin vermez.

- BİR AŞK MACERASININ başında insan kendine "Neye dalıyorum?" ya da "Nereden çıkıyorum?" diye sorabilir: Bu onun nasıl biri olduğuna, geçmişi mi geleceği mi tercih ettiğine bağlı. Her girişin aynı zamanda bir çıkış olduğunu söyleyen sağduyudur.

Kendini tekeşliliğe mecbur hisseden kişi, asla bu sorulan sormak durumunda kalmaz. Mecburiyet hissi tam da bunun içindir: Kendisini geleceğin geçmişle aynı şey olduğuna inandırmaya yarar. Zamanı ve değişimi atlatarak, çokeşliliğin harabeleri arasında bir süreklilik abidesi diker. Bir ilişkiye yalnızca sürekli olduğu için değer verdiğinden, sanki zaman bir şey kanıtlıyormuş gibi yaşar.

- ÖZEL hayatta biz kelimesi, olmadığınız bir şeymiş gibi görünmeye çalışmaktır, ben kelimesinin abartılmasıdır. Biz, dilediğimiz ben'dir, bir çete olarak ben' dir, aynı zamanda bir başkası olarak ben'dir.

Çift olma durumu insanı dehşete düşürebilir, çünkü öteki kişi bu duruma asla gerçekten katılmaz. Ya da, daha doğrusu, o da tam aynı şeyi ister - ama başka bir bakış açısından.

- EĞER CİNSELLİK üreme zevkinden başka zevkler içinse, insanları bir arada tutan şey nedir? Neden gitmezler?

Ya da başka bir taraftan, tam ters taraftan bakalım: Eğer çocuklar için bir arada kalıyorsak, nedir çocuklar? Onlardan ne olmalarını istiyoruz?

- BİR ÇİFT, işleyecek suç arayan iki suç ortağından oluşur. Suç işlemeye en yaklaştıkları durum ise cinselliktir çoğu kez.

- ACI ÇEKMENİN değerine inanan, acıyı bir erdem ya da bir gereklilik olarak öne süren kimse, acaba gizlice acıdan hoşlanmanın bir yolunu mu bulduğunu merak etmemize yol açar. Başka bir deyişle, biz onların sanatçı mı yoksa aziz mi -yoksa hatta gerçekçi mi- olduklarım merak etmeden duramayız. Tekeşliliğin gerçekçilerin mi yoksa hayal kırıklığına uğramışların mı dini ya da sanatı olduğundan bir türlü emin olamamamızın nedeni budur.

Anlaması güç, çünkü hayal kırıklığına uğrayanlar hep gerçekçi olduklarını düşünürler; gerçekçiler de hep hakikati söylediklerini.

- MESELE neye inandığımız değil, hiç inanıp inanmadığımızdır. Mesele kime sadık olduğumuz değil, sadık olup olmadığımızdır.

İnsan sadakati her zaman üstüne alınmamalı.

- BİR ÇİFTİ tarif etmek, bir özyaşam öyküsü yazmaktır. Hayata bir çift içinde başlamış ve bir çiftten doğmuş olduğumuz için, çiftlerden bahsederken hayatımızın hikâyesini anlatıyoruzdur.

Bu çifti mümkün olduğunca soyut hale getirmeye çalışırız, çünkü tehlikeli olacak kadar yakındırlar bize, evimize. Ya da, daha doğrusu, evdirler; çünkü bir zamanlar yaşayacak başka yerimiz yoktu.

ABARTMA, ilk ağızda, ciddiye alınmanın bir yoludur; sonra, insan abarttığı için görmezden gelinir. Yani mesele şu: garantili biçimde sadakatsiz olanlar, bir görünmezlik krizinden mustariptirler.

- EĞER ben sadık olursam o da sadık olur. Ama eğer o sadık olmazsa...

Eğer sadık olmazsam mutlaka bunu fark eder.

Ama eğer fark etmezse...

Eğer kıskançlığa dayanamazsam, onun kölesi ve efendisi olurum. Ama eğer dayanabilirsem...

Eğer suçluluk duymamı engelleyebilirsem, istediğimi yapabilirim. Ama eğer suçluluk duymamı engellersem, o zaman isteyeceğim şey...

Eğer sırrımı saklayabilirsem özgürüm. Ama eğer sır saklamak zorundaysam o zaman...

Eğer seçmek zorundaysam bir şey kaybedeceğim demektir. Ama eğer seçmek zorunda değilsem o zaman...

Eğer, ama eğer, o zaman... Tekeşlinin nakaratı.

- TEKEŞLİLİK en iyi haliyle, beraber ölünecek birini bulma dileğidir; en kötü haliyle ise hayatta olmanın dehşetlerine bir şifa. Bu ikisi sık sık karıştırılıyor.

- HER ZAMAN İÇİN, bir çantada keklik ilişkiler vardır, bir de her an kaybedilebilir ilişkiler; rahatlatıcı rutin ve heyecan verici risk. Dil, bu ikisini birbirine karıştırmamıza izin vermez. Güvenlik ve tehlike, alışkanlık ve tutku, aşk ve şehvet, bağlılık ve arzu, evlilik ve maceralar. Kafamız hiçbir zaman yeteri kadar karışmaz. Başka bir deyişle hâlâ vücutlarımız ve ruhlarımız var.

- GÜNÜMÜZDE çokeşliler hâlâ zarafetle yaşlanamıyor. Ama bu bizim yaşlanma hakkındaki fikirlerimizden çok vakar hakkındaki fikirlerimiz üstüne bir bilgi veriyor olabilir.

- NEDEN kişisel özgürlük fantazilerimizin pek çoğu -tıpkı en utanmaz fantazilerimiz gibi— kontrolünü kaybetme üzerinedir? Kendimizi ne sanıyoruz? Hayallerimizdeki kahramanlar pervasız, içinden geldiği gibi davranan, tutkulu kişiler; nefsine hâkim olamayanlar ise olumsuz idealimiz.

Alt tarafı kendi özgürlüğümüzden korktuğumuzu, en iyi halimizde davrandığımız zaman hayal kırıklığına uğradığımızı, her bağlılığın fazla bir bağlılık olduğunu söylemek biraz cüretkârca olacak.

- TEKEŞLİLİK yanında daima sadakatsizliği de getirir; bir ihtimal olarak da olsa. Bu durum, sinik ya da naif, bilgiç (yani ironik) ya da salakça (yani fazla dürüst) olmadan tekeşlilik hakkında yazmayı çok güçleştirir. Sanki ardında yatanları göremezsen, kendisini de göremezmişsin gibi.

Tekeşlilik hakkında yazmak, cinsel sapkınlıklar hakkında yazmak gibidir. Önemli olan yazının tonudur daima. İçerik çoğunlukla bir duman perdesinden ibarettir. Örneğin, yazar haklı mı diye sormamalıyız; üslubu acı mı diye sormalıyız. Eğer öyleyse tam olarak ne yüzünden? Neye inanıyor diye sormamalıyız; onu dehşete düşüren ne diye sormalıyız.

- DİYELİM Kİ annenize daha fazla benzemeye razı oldunuz; ondan ne kadar farklı olduğunuzu keşfedersiniz. Diyelim annenizden farklı olmaya adadınız kendinizi; ona dönüşürsünüz. Çift olmanın birinci ilkesi budur. Çift olmanın ikinci ilkesi ise şudur: Zaten farklı olmadığınız birine benzeyemezsiniz.

- TEKEŞLİLİĞİ seçmek, eşinden başkasını arzulamamayı seçmek değildir kuşkusuz; kendi tekeşlilik fikrini zedeleyecek hiçbir şey yapmamayı seçmektir. Herkes kendi (çoğunlukla bilinçsiz) sadakat standartlarıyla oynaşır. Ama insan asla sırf eşine sadık değildir, aslında her zaman ancak sadakatin kendisine sadıktır.

Bazıları için ihanet bir başkasıyla dans etmektir; başkaları içinse yalnızca çiftleşme ihanet sayılır, geri kalan her şeyi cezalandırılmaktan korkmadan yapabilirsiniz. Eğer kendi kurallarımız olmasaydı nasıl bilirdik sadakatsiz olduğumuzu? Eşlerimizi sevmek için kuralların tiryakisi olmamız gerekir.

- KENDİLERİ sık sık öyle zannetseler de, insanlar kendilerini güvende hissetmek için değil, tehlikenin ne olduğunu keşfetmek için ilişkiye girerler. Sadakatsizliğin insanı hayal kırıklığına uğrattığı yer de budur işte.

- YALNIZCA kendini güvende hissedecek bir yeri olan çocuk risk alabilir. Yetişkinler çocuklar kadar pervasız değildir, çünkü kendilerini hiçbir zaman güvende hissetmezler.

- NİÇİN âşık olma deneyimi bizi aşkın bitmesi deneyiminden daha fazla etkiler? En nihayet ikisi de acı verir, kafa karıştırır; ikisi de birer fırsattır.

Belki tekeşliliğe değer vermemiz, iki türlüsüne de olanak tanımasındandır. Törenin bir parçası olarak aşkın bitişine de yer verir - teşvik eder hatta.

- BİR ŞEYİ yanlış olduğuna inandığınız için yapmamakla, cezalandırılabileceğiniz için yapmamak arasında bir fark vardır. Sadakatsizliğin en şaşırtıcı yanlarından biri -onu ahlaki açıdan sersemletici kılabilen yan- suçlu benliklerimizin bu ikisi arasındaki farkı çökertecek bir baskı oluşturmasıdır. Farka gözümüzü kaparız. Trajediler böyle unutmalardan, böyle memnun etme heveslerinden üretilmiştir.

- EN BAŞINDA her çocuk, tek çocuktur. Çocuk anneye sahip çıkıcı davranmaz, çünkü ona zaten sahiptir; bu onun hakkıymış gibi davranır, hatta yaşar. Yani, gözümüzü açtığımızda gördüğümüz her şey tekeşlidir: ayrıcalık ve mahremiyete, sahiplik ve ait olmaya dairdir. Sonradan tekeşliliğin yapımında kullanılacak malzeme.

Herkes hayatına bir başkasına ait olarak başladığı, fiziksel ve duygusal olarak bir başkasından ayrılamaz olduğu için, ayrı olmak ya da paylaşmak zorunda kalmak bizi sersemletir. Demek ki bizim için ya hep ya biçtir mesele; bu yüzden de potansiyel olarak, her şey olamamaktan kaynaklanan bir hiçbir şey olma duygusu taşırız.

Eğer hayata bir başkasının vücudunun parçası olarak başlıyorsanız, bağımsızlığınız bir uzvun koparılmasıdır. Çift olmak bize aynı zamanda bir başkası olduğumuzu, biriyle tek parça olduğumuzu hatırlatır, bizi yeniden buna ikna eder. Âşık olan (ya da yasta olan) herkesin bildiği gibi, kibarca ayrılık denilen şey aslında bir uzvun koparılmasıdır.

Büyümek hayali bir uzuv haline gelmektir; âşık olmak bir uzuv edinmektir.

- BİZİ ailenin içine sokan da aileden koparan da cinselliktir. Başka bir deyişle, insanlar saklamak zorunda oldukları şeyi -cinselliklerini- başka bir yerde saklamaları gerektiğinde, ya da başka bir yerde daha iyi gösterebileceklerine inandıklarında evlerini terk ederler.

Saklayacak bir şeyiniz yoksa, gidecek bir yeriniz de yoktur. Çiftlerin bazen birbirlerine tümüyle dürüst davranmayı istemelerinin nedenlerinden biri de budur.

- HER EVLİLİK, daha önceden tanımadığımız biriyle çıkmaktır; hep bunun seçeneğinin ne olduğunu merak ederiz.

- ŞÜPHE bir umut felsefesidir. Bizi bilinecek bir şey olduğuna, bilinmeye değer bir şey olduğuna inandırır. Bizi hiçbir şey değil de bir şeyler olduğuna inandırır. Bu anlamda, cinsel kıskançlık bir iyimserlik biçimidir; yalnızca filozoflar için olsa da.

- EŞ, koca, kan, zevç, zevce, "birlikte yaşadığım kişi". Tekeşliliğin sorunu ona uygun kelimeleri bulamamış olmamızdır.

- HİÇ KİMSE övgüye karşı kayıtsız değildir; ama bir kişinin övgüyü karşılama biçimi en iyi karakter testidir. Övülmeye hevesli insanları kuşkuyla karşılarız, çünkü övgü peşinde koşulmamalıdır, olsa olsa şansınız varsa övülürsünüz. Hiç kimse övülme isteğine, ya da böbürlenmek denilen kendini övme yeteneğine ciddi bir biçimde sahip çıkmak istemez.

Ama ya en güçlü isteğimiz sevilmek, anlaşılmak, arzulanmak ya da cezalandırılmak değil de övülmek ve dolayısıyla övmekse? Hayatlarımız nasıl olurdu o zaman? Daha doğrusu ilişkilerimiz neye benzerdi? Ne kadar sürerdi? İnsanlar bir arada iken ne yaparlardı?

Kendimizi şöyle şeyler söylerken bulabilirdik o zaman: Kişinin eşine yapabileceği en zalimce şey, sadakati becerip kutlamayı becerememektir. Ya da, insanlar eşleri tarafından yeterince övülmedikleri, ya da en hoşlandıkları biçimde övülmedikleri için başka maceralara atılırlar. Ya da, bir ilişkiyi sürdürmek zor değildir, ama bir kutlamayı ilanihaye sürdürmek imkânsızdır. Uzun alkış kafa karıştırıcı olur.

- TEKEŞLİ biri için sadakatsizlik düşüncesi, ahiretin dünyevi eşdeğeridir. Sonsuz derecede daha iyi ya da sonsuz derecede daha kötü bir şeyin düşüncesi: belki de kazanılması gereken bir şey; öyle ya da böyle bir nevi şantaj. Ama kesinlikle geleceğe ait bir şey. Öte yandan, kimsenin ahiret hakkında düşünmeye cesaret edemediği şey de şuydu: Belki de ahiret bu dünyadaki hayatın tıpatıp aynısıdır.

- KURALLAR ne yapacağımızı hayal etmenin yollandır. Kişisel sadakatsizlik törenlerimiz - maceralarımızın koreografisi- "evliliklerimizin" paralel metinleridir. Suçluluk, bize ne yapmamamız gerektiğini hatırlatarak, ne isteyebileceğimizi gösterir; bize ahlak duyumuzu, ne istediğimizle ne istemeyi istediğimiz arasındaki farkı gösterir. İkili bir hayat ihtimali olmadan, ahlak da olamaz.

- İLETİŞİM kurmamak imkânsızdır. İletişime taraftar X ya da karşı olamazsınız. Kendi standartlarınızla ya da başkalarının standartlarıyla az ya da çok iyi iletişebilirsiniz yalnızca; ama iletişim kurmamazlık edemezsiniz.

Bu anlamda, tekeşlilik iletişim gibidir. Ona bağlı olmak kadar karşı olmak da saçmadır. Her zaman bililerine cinsel açıdan sadık olduğumuz için, her tercih bir ihanettir. Her zaman tekeşlilik yapıyoruz; ancak kiminle yaptığımız her zaman pek açık olmuyor.

- VAR OLMAYAN bir şey uğruna mı yarıştığımızdan, yoksa bizden başka kimsenin yarışmadığı bir yarışı mı kazandığımızdan asla emin olamayız. Evlilikte kimin keleğe geldiğinden tam olarak emin olamama nedenimiz budur. Bizi başarı kadar yenik düşüren başka bir şey yoktur. Başarı her zaman yenilgiden daha kafa karıştırıcı, esas olarak daha ironiktir.

- EĞER eşlerimin özgürlüğünün benim özgürlüğümün kısıtlanması demek olduğuna inanırsam, tek özgürlüğüm onların özgürlüklerini ellerinden almaktır. Bu sadakatin iki kişilik çılgınlığıdır.

Eğer eşlerimin özgürlüğünün benim özgürlüğüm anlamına geldiğine inanırsam, serbest bırakma fikri ortadan kalkar. Bu da ihanetin iki kişilik çılgınlığıdır.

- EROTİK hayatımız, bu dünyaya yakışmayacak kadar iyi bir politika yapma girişimidir. Ama bu dünyaya yakışmayacak kadar iyi bir politika, terimlerde çelişkidir. En azından dünya bize sürekli bir haberci gönderip durumun böyle olduğunu bildirir. Haberci soluk soluğa yanımıza varıp durur: ebedi üçüncü şahıs.

- KISKANÇLIĞI ve tutkuyu birbirinden ayırmak imkânsız olabilir -biri varsa mutlaka diğeri de vardır- ama gene de kıskançlık arzudan uzun sürebilir. Maymun iştahlı olabiliriz, ama bir şeyin hakkımız olduğu duygusu kalıcıdır. Çocukluktan kalma bir mirastır bu: O anda canın istemese de belki sonra isterim diyerek pastana sahip çıkma duygusu.

Ancak sahip çıkma önce gelir. Sahip olmanın garantisi yoksa, geriye yalnızca gösterilip de verilmemiş olma duygusu ve onun az çok umutsuz çözümleri kalır: kendine yetme, arzunun terki, tutku korkusu, cinsellikten nefret, içerleme, imalardan ve suçlamalardan oluşan bir hayat. Ama zaten kesin olarak sahip olma diye bir şey yoktur hiçbir zaman; arzu hiç bir zaman yanında garanti belgesiyle gelmez. İyiliğimiz için daima başkalarına bağımlıyız ve bizim iyiliğimiz onların ilk öncelik verdiği şey değildir; asla da olamaz. Birine sahip olma dileği -sahip olunduğu inancı- bunun imkânsızlığının kabulüdür; tüm cinsel suçlar bu temel kabulün reddidir, bunun ne kadar dayanılmaz bir şey olacağının resmidir.

Ama eğer kıskançlık öteki kişinin yalnızca benim malım olmadığını -bana ait bir nesne olmadığını- fark etmemin yoluysa, kendimin büyülü çemberini kırabilmem için ihanete uğramam gerekir. İhanet bizi birbirimiz için fazlasıyla gerçek kılar; ihanetin imkânsızlığı ise görünmezleştirir.

- ARTARDA dizilmiş tekeşli ilişkilerde, soru bir nicelik sorusu olmaktan ziyade nitelik sorusudur; "kaç?" değil "hangi sırayla?"; hikâyenin olay örgüsünü bir arada tutan ne? Hikâyeyi anlatan nasıl biri?

- YA "MÜKEMMEL", "işte bu!" diyeceğimiz bir ilişki fikri olmasaydı ne yapardık? Her şeyi her şeyle karşılaştırmak zorunda kalırdık o zaman. Tekeşlilik bizi karşılaştırma çılgınlığından kurtarır (ve

maalesef ona mahkûm kılar). Sınırsızı evcilleştirir.

- KANUNDIŞI, meş'um kadın, münkir, iki taraflı ajan, kelime oyunu: Bütün eylem sadakatsizlik tarafında. Kötü sırrın ve iyi yalanın bütün görkemine o sahip. Seyahat ediyor, çünkü buna mecbur, çünkü başka bir yere inanıyor.

Peki, tekeşliliği görkemli kılmak için ne yapmamız gerekirdi? Ya da, daha doğrusu, neyi yapmaktan vazgeçmemiz gerekirdi?

- CİNSEL REKABET diye bir şey yoktur; yalnızca insanın eşi karşısında asla başka biri olamayacağı gerçeğiyle, ilişkilerimizde hemencecik bir kalıba döküldüğümüz gerçeğiyle sürekli olarak yapılan bir uzlaşma vardır. Rakiplerimiz yalnızca başka kişilerdir. Onlar da bizim gibi çaresizdir, çünkü bizim karşımızda sadece bir tek avantajları vardır, ki bu da kesindir. Onlar da asla biz olamazlar.

- BİRBİRİNDEN tatmin olan ve birbirine güvenen güvenli çift, iyi hayat kavramımızı oluşturan resimlerden biridir; tıpkı mutsuz çiftin mutluluğun imkânsızlığı duygumuzu temsil etmesi gibi. Çocukken hepimiz ana-babalarımızın dramını gözledik, ne çok şeyin buna bağlı olduğunu gördük.

- Çifte -iyi çiftleşmelere- olan inancımız, umut duygumuzun ölçüsüdür. Sonuç olarak, en azından hayata başlamamız tekeşli bir andı; ilk aşk maceramız "evli" biriyle olsa bile.

- ÇOĞU SADAKATSİZLİK çirkin değildir, yalnızca öyleymiş gibi görünür.

- TIPKI iki tür tekeşli olduğu gibi, iki tür yazar vardır esas olarak: Kusursuz olan ve yanılabilir olan. Kusursuz yazar için her cümle mükemmel olmalıdır, her kelime kaçınılmaz olmalıdır. Bunlar için mesele her şeyi doğru yapmaktır. Yanılabilir olan yazar içinse "yanlış", haklı olmaya ihtiyacı olan insanları niteler yalnızca. Yani yanılabilir olanlar, beceriksiz olmaya cesaret ederler; iyi bir cümlenin nasıl olacağından hiçbir zaman emin değillerdir; üstelik kötü cümlelerin iyilerine bir şekilde kefil olduğuna dair bir batıl itikatları vardır.

- GÜVENİN sorunu, sağlanmasının imkânsız olmasındadır. Güven, vaat kılığına girmiş bir risktir.

Mesele eşinize güvenip güvenmediğiniz değildir. Mesele eşinizin güveni ne sandığını bilip bilmediğinizdir. Bunu nasıl keşfedeceksiniz? Sizi ona ne inandıracak? İnancınıza güvenmenizi ne sağlayacak?

Güven haddinden fazla güvenmek zorunda olduğumuz bir kelime.

- EROTİK hayatlarımızda hiçbir şeyi yarım yapmayız. O yüzden birinin eşine sahip çıkıcı davrandığını söylemek pek doğru değildir, çünkü çiftler daima birbirleridir zaten. İşte bu nedenle kimse hiç kimseden gerçekten ayrılmaz. Ve elbette bu nedenle, kimse hiçbir zaman tam olarak birlikte değildir.

- KENDİNE İHANET, hissi bir melodramdır; kendi doğru yargılarımızın Tanrı katma çıkarılması, utanca hayranlık. Her zaman kendime sadığım, sorun da bu zaten. Başka kime sadık olabilirim ki? Kendi kendimi hayal kırıklığına uğrattığımı söylediğimde, övünüyorumdur. Çünkü ben kendisine sadık olmaktan kaçınamayacağım tek kişiyim. Başka bir deyişle, kendimle cinsel ilişkim, tekeşlilik üzerine bir inceleme.

- BAŞKALARINA istediğini yaptırmak, kendine istediğini yaptırmaktan daha kolaydır çoğu kez. Bu yüzden bir çiftte, bir maceraya girişmemiş olan aslında bunu isteyendir, girişmiş olansa acı bir biçimde mutsuzdur.

Erotik hayatlarımızda, başka her yerde olduğundan daha çok şeyi başkasının üzerine yıkarız. Pis işleri de birilerinin yapması gerekiyor.

- EROTİK hayatımızda, çabalamak işe yaramaz.

Bu hem rahatlatıcı hem de dehşet verici bir şeydir. Bir ilişki için uğraşmak, irade gücüyle ereksiyon sağlamak ya da rüya görmeyi örgütlemek kadar imkânsızdır. Aslında bir ilişki için çabalıyorsanız, zaten bir şeyler ters gidiyor, bir şeyler eksik demektir. Başka bir deyişle, erotik hayatlarımızda çabalamak, daima haddinden fazla çabalamak anlamına gelir; yeniden tembelleşmemiz gerekir mutlaka, çünkü iyi şeyler -sevgi, merak, arzu, dertsiz bir ilgi- ancak çaba bittikten sonra gelir.

Cinsel ilişkiler çabalamayı sevmeyenler içindir, çünkü çalışmazlar. Yalnızca az ya da çok zevk, az ya da çok umut verirler, o kadar.

- BİR ŞEY hakkında düşünürken, ona yalnızca alternatifler düşünmekle yetinmemenin bir yolunu

bulmamız gerek. Mükemmel eşi bulmamız gerek yani.

- EVLİ BİRİ bizimle bir ilişkiye girmek isterse, bunu bir kompliman sayarız çoğu kez; ama neyin neyle kıyaslanacağını merak etmeden de edemeyiz. Aslında, yalnızca bir kıyaslama oluruz; iyi ya da kötü bir taklit.

Buna kızmak, bundan başka bir şey de olabileceğimize inanmak anlamına gelirdi.

- HİÇ KİMSE hak ettiği ilişkiyi elde edemez. Bu kimi için sonu gelmez bir içerleme kaynağıdır, kimi içinse sonu gelmez bir arzu kaynağı. Kimileri içinse en önemli şey, sonu olmayan bir şey bulmuş olmaktır.

- TEKEŞLİLİK ve ihanet: İki kısırlık ayini, hiçbir zaman tam anlamıyla güvenemediğimiz iki geleneksel doğum kontrol yöntemi.

- EN İYİ, en sıcak saklanma yeri, neden saklanmakta olduğunuzu, ya da saklanıyor olduğunuzu unutabildiğiniz yerdir. Çiftin -çoğunlukla birbirlerinden- saklamak zorunda olduğu sır, neden saklanmakta oldukları ve aslında saklanmakta olduklarıdır. Korumak zorunda oldukları inanç ise, aslında aynı korkulara sahip olduklarıdır.

Tek başına saklanmak imkânsız olduğu için vardır çiftler.

- " GERÇEK" ilişki fikrinin yerine zevkli ilişki fikrini V_J koymaya ihtiyacımız var.

Ama o zaman, çokeşlileri yargılamak için aslında zevk almadıklarını varsaymaktan başka ne çaremiz kalıyor?

- HER ZAMAN beni daha çok sevecek, beni daha iyi anlayacak ve beni cinsel açıdan daha yaşam dolu hissettirecek biri vardır. Bu tekeşliliğin -ve sadakatsizliğin- en iyi gerekçelendirilmesidir.

- KENDİNİ tekeşli olmak zorunda hisseden kişi, tıpkı kendini serbest olmak zorunda hisseden kişi

gibidir. İkisine de bir şeyler fazlasıyla abartılı gelir. İkisi için de kaçınılması gereken bir felaket vardır. Tekeşliler kendi çokeşli isteklerinden dehşete kapılırlar, serbest olanlar ise bağımlılıklarından. Mesele, hangi felaketi tercih ettiğinizdir.

- İŞ meselesine gelince, hepimiz birer mistiğiz. Hepimiz fazla hazza maruz kalmaktan korkuyoruz. Kimileri için bunun en iyi çözümü sadakatsizlik; kimileri içinse tekeşlilik. Herkesin çileciliği kendine.

- EROTİK hayat dünyayı yeniden düzenlediği için politiktir. Erotik hayatın her biçimi bir dünya yaratır. Tekeşliliklerimiz, sadakatsizliklerimiz, çokeşliliklerimiz, başka insanların da olduğu bir dünyada cereyan ettikleri için, onların da hayatlarını düzenleme yollarına etki etmemeleri mümkün değildir. Her sadakatsizlik bir genel seçim ihtiyacı yaratır; her ayrılık partiyi böler.

Ama biz gene de ne tekeşlilerin ne tür politik düşüncelere sahip olabileceklerini merak ederiz, ne de kendilerini sadakatsizliğe ya da eşlerini paylaşmaya adamış olanların nasıl bir grup olarak örgütlenmek istediklerini. Çokeşlilerin oy verme eğilimleri ne yöndedir? İş cinselliğe gelince özel hayatın ancak kamuoyu önünde sürüp gidebildiğini unutuyoruz galiba.

- SADAKATSİZLİK, mutlak tekeşli bir hayatı elzem kılar.

- İLİŞKİLERİN nasıl olup da yürümediği hakkında yazılanlar, nasıl olup da yürüdüğü hakkında yazılanlardan daha fazladır. Uzun süre mutlu bir hayat yaşayan çiftleri tarif etmek için banallik dışında bir dilimiz yok neredeyse. Onların bir sırrı olsun isteriz, ya da bize verecek bir şeyleri olsun. Ya da bizim onlara verecek bir şeyimiz olsun; kuşkularımız dışında.

Gizli kalmış hiçbir şeyin olmaması ihtimalinden daha dehşet verici şey yoktur. Mutlu bir evlilikten daha büyük bir skandal olamaz.

- BEBEKLER bize bebeklik hakkında hiçbir şey söylemez, çünkü konuşamazlar. Ve tabii ki başlangıcımız, tüm başlangıçlar gibi, bize yolumuzun ortası ve sonu hakkında kaçınılmaz ya da kestirilebilir olan hiçbir şey söylemez. Başlangıcımız ve sonumuz olarak tekeşlilik, bu hayat denen kargaşa için fazlasıyla, hüsnükuruntu derecesinde düzgün ve simetriktir.

Ama eğer tekeşlilik işe başladığımız noktaysa, ilk bilgimiz de sadakatsizlik hakkındadır; bilgi de budur zaten. Anne geçici olarak çocuğun her şeyi olabilir, ama çocuğun annenin her şeyi olması imkânsızdır.

Onu besleyemez, cinsel olarak tatmin edemez, ya da onunla bir yetişkin gibi konuşamaz. Çocuğun yeni oluşan bakış açısından anne, hemen sonra babanın da olacağı gibi, bir çokeşlilik modelidir. Yapacak bin çeşit işi vardır. Başka insanlar tanır.

Küçük çocuklar ana-babalarına, tıpkı karısına aşırı düşkün kocalar gibi, kendilerini adamış eşler gibi davranırlar (onlarla birlikte tuvalete girmek isterler). Ana-babalar ise, yalnızca sorumlulukları nedeniyle de olsa, serbesttirler, başka bağlılıkları vardır. Küçük çocuklar tekeşliliği anlar. Yetişkinlerinse çoğu kez gözünü korkutur tekeşlilik, hatta onları aşar.

- NEDEN antropoloji -en azından çoğu insan tarafından- farklı cinsel âdetlerin araştırılması olarak görülür? Çünkü bu işi başka türlü yapmanın ancak başka yerlerde mümkün olduğundan emin olmak isteriz.

- CİNSEL İLİŞKİ, ikinizin de daha önce okumadığı bir senaryoyu öğrenmek gibidir. Bunu ancak ikinizden biri repliğini unuttuğu zaman fark edersiniz. O zaman panik halinde, çaresizce, aslında unutmamış olduğunuz başka bir şeyi hatırlamaya çalışırsınız. Karşınızdakinin size sufle vereceğini umarsınız. Gaipten sesler duyarsınız. Başka bir karakter olursunuz.

- TEKEŞLİLİK konusunda, kadınlarla erkeklerin birbirinden farklı olduğunu düşünmeyi tercih ederiz. Bir cinsin daha ahlakçı, daha gelenekçi, daha gözüpek, daha gizemkâr, daha şehvetli, vs. olduğunu düşünmek isteriz. Temiz bir işbölümü isteriz; biraz iç rahatlatıcı biyoloji, biraz öfkeli ve ilham verici din, hatta biraz da büyüleyici psikoloji belki. Başımızdan atalım da nasıl olursa olsun.

- GERÇEKÇİLER, özellikle de erotik yaşama gerçekçi gözle bakanlar, uzlaşmaya bayılırlar. Bu, zevklerinin yanı sıra bir parça da fedakârlık alabiliyorlar demektir. Ya da, daha doğrusu, zevklerinin yanı sıra başka bir tür zevk de alabiliyorlar.

- CİNSEL KISKANÇLIĞA şifa -mesela bir ilaç- bulabilseydik artık neyi yapamaz olurduk?

O zaman kesinlikle ilerleme hakkındaki fikirlerimizi gözden geçirmek zorunda kalırdık. Ya da en azından sanatlarda ilerleme hakkındaki fikirlerimizi.

- ARADA BİR sadakatsiz olabilirsiniz, ama arada bir tekeşli olamazsınız. Aynı anda hem tekeşli hem

de sadakatsiz olamazsınız; ikisinden biri olmamanız da mümkün değildir. İki açıdan da ikili bir hayat bu. Birini seçerseniz, ikisinin de olanaklılığını seçiyorsunuzdur. Gerçek bağlılık budur işte.

- HER İLİŞKİMİZ bir diğerinden farklıdır, biz de her ilişkimizde farklı biri oluruz. Tekeşliliği sapıkça ilginç kılan da budur.

- BİLDİĞİMİZ GİBİ, cinsel açıdan uyarılmak için mutlaka belirli bir nesneye -bir ayakkabıya, bir giysi parçasına, belirli bir gülümsemeye- gereksinim duyan insanlar vardır; bu onların arzusunun önkoşuludur.

Tabii ki bizi heyecanlandıranın karşımızdaki şahıs olduğunu, bu saçma sapan koşulları öne sürmemizin gerekmediğini düşünmeyi tercih ederiz. Birinin cazibesine kapıldığımızda, arzumuzun, ahlak duygumuzun ya da sezgilerimizin peşinden gittiğimiz düşünmeyi tercih ederiz. Gene de çoğu insanın ihtiyaç duyduğu fetiş, ilişkinin adından, ilişkinin resmi titrinden ibarettir. Evliliğin sorunu -aslına bakarsanız esas zevki- ona asla bir macera denemeyecek olmasıdır. Eğer kelime uymazsa, tenasül uzuvları da birbirine uymaz.

- HER ÇİFTİ bekleyen en zorlu iş, doğru miktarda yanlış anlamayı sağlamaktır. Yanlış anlama çok az olursa birbirinizi anladığınızı varsayarsınız. Fazla olursa bir yerlerde sizi gerçekten anlayacak birinin varolduğuna inanmaya başlarsınız.

Oranı doğru tutturamadığımızda maceralarımız olur.

- BİZİ affeden birinin varlığı, ahlaki açıdan tatmin olmamızı sağlar; ama cinsel açıdan da tatmin olabilir miyiz bununla? Tekeşliliğin risklerinden biri günah çıkarmaya dönüşmesidir; o zaman aradaki farkı anlayamayız.

- YENİ bir ilişki tanıdık bir ilişkiye dönüşmeye başladığında, rutinlerimiz yerli yerine oturduğunda, tüm akortsuz sesler ve küçük yanlış anlamalar "ortak hayatımız” dediğimiz daha büyük anlaşmanın bir parçası olduğunda, kendimizi güvenli hissederiz - biraz huzursuz belki, ama güvenli. Bunun üzerine düşünmeyiz artık; ya da böyle düşünmeyiz, yalnızca birlikteliğimizin tadını çıkarırız. Kendimizi birbirimiz olmadan hayal edemeyiz. Ve kendimizi birbirimiz olmadan hayal edemediğimiz zaman, artık birlikte değilizdir.

- NASIL yalnızca iki tür ilişki varsa -resmi ve gayri resmi- yalnızca iki tür benlik vardır: eski ve yeni. Suçluluk duygusu bize aralarındaki farkı görmemiz için zaman tanır; ancak ne biri ne de öteki, onları kolayca ayırt edebileceğimiz kadar uzun süre var kalır.

- İLİŞKİYE, ancak onu tahrip etmek için elimizden geleni yaptığımız halde yaşamakta direndiği zaman gerçekten değer veririz. Her sado-mazoşistin bildiği gibi, hiçbir şey dayanıklılık kadar baştan çıkarıcı değildir. Ne kadar çok alırsanız alın işini yapmaya devam eden tek afrodizyak odur. O yüzden sadakatsizliğimizi ancak tekeşlilik yoluyla sınayabiliriz. Bunun tam tersinin geçerli olduğuna inanmamız, bir sürü karışıklık yaratıyor.

- ON DOKUZUNCU yüzyılın ikinci yarısından itibaren bir sürü insan tekeşlilik hakkında kuşkuya kapılır oldu. Böyle bir şeyin var olup olmadığından emin değiller; ya da artık ona inanmıyorsak halimiz ne olacak, bundan emin değiller. Eğer Tanrı öldüyse, her şey mubahtır; ama tekeşlilik öldüyse ne yapacağız?

Dinsel ateistler hiç olmazsa Tanrı'nın öldüğüne inanabiliyorlardı; peki erotik ateist neye inanacak?

- TEHLİKEDE rahatlık vardır. Bu, tekeşlileri dehşete düşüren, sadakatsizlerin ise kendilerine farkına varma iznini pek vermedikleri bir gerçek.

- ON DOKUZUNCU yüzyılın ikinci yarısından itibaren bir sürü insan tekeşlilik hakkında kuşkuya kapılır oldu. Böyle bir şeyin var olup olmadığından emin değiller; ya da artık ona inanmıyorsak halimiz ne olacak, bundan emin değiller. Eğer Tanrı öldüyse, her şey mubahtır; ama tekeşlilik öldüyse ne yapacağız?

Dinsel ateistler hiç olmazsa Tanrı'nın öldüğüne inanabiliyorlardı; peki erotik ateist neye inanacak?

- TEHLİKEDE rahatlık vardır. Bu, tekeşlileri dehşete düşüren, sadakatsizlerin ise kendilerine farkına varma iznini pek vermedikleri bir gerçek.

- HİÇBİR ŞEYDEN tedavi olup kurtulamaz insan, yalnızca kafasını taktığı şeyler değişir. Belli düşünceler bize haber vermeden yokoluverirler. Aynı şekilde, insan ancak tekeşlilik sorun olmaktan çıktığı zaman gerçekten tekeşli olur: yani aşıkken.

Aşık olmak, tekeşlilik sorununu onu geçersiz hale getirerek çözer. Ya da, daha doğrusu, kişinin kendi tekeşliliği sorununu çözer. Ben aşık olduğum zaman, sadakatsiz olabilecek olan ötekidir yalnızca. Ben sadakatsiz bir fiilde bulunsam bile -tuhaftır ki artık daha özgürüm bunu yapmakta- bu masum, zararsız, anlamsız olacak. En sonunda mutlak bir tekeşli olmuşumdur. Kendi arzumun daha önceki serseriliği artık düşünülemez bile.

Derin bir zevkle -ya da, başka bir deyişle, inançla- aşkımdan söz ederim, belli ki inanılıyordur bana. Ama gene de ötekinin sadakatine kendimi inandıracak kadar ikna edici olamam. Bir de bakarım, tekeşlilik tek kişilik bir dinmiş.

- ÇİFT OLMA durumu, üçüncü şahısların müdahalesine karşı sürekli bir dirençtir.

Çift, üçüncü şahıslara karşı direnmeye devam edebilmek için onlara sürekli olarak ihtiyaç duyar. Sadık insanlar düşmanı sürekli göz hapsinde tutarlar, ölçüp biçerler. Düşman olmasa ne yaparlardı ki birlikte? Ne yapacaklarını nasıl bilirlerdi?

İki kişiden ancak arkadaş olur, çift üç kişiden oluşur.

- TÜM erotik hayat peygamberleri yalancı peygamberlerdir, çünkü her çift seksi kendisi için yeniden icat etmek zorundadır. Sevişmeyi yaşamaktan ziyade sevişmeyi icat ederler. Erotik hayatlarımızda belirsizlik hazdır, sakilliğimiz ise tutku.

Geleceği bilen yalnızca siniklerdir, çünkü bu filmi daha önce görmüşlerdir. Her şeyi bilen için seks daima bir sorundur.

- KÜÇÜK çocuklara hikâye okurken karşımıza çıkan en çarpıcı şey, dikkatlerinin acımasız dağınıklığıdır (promiscuity). Bir an için yetişkinin virtüöz gösterisinin içine düşmüşlerdir tamamen, bir an sonra pencerenin önünden bir güvercin uçar ve hop, onun peşine düşerler. O an için sanki hikâye hiç olmamış gibidir, ikiniz arasında hiçbir özel ya da dışlayıcı ilişki yokmuş gibidir. Kendinizi sabn taşmış, öfkeli, yılmış, hatta sömürülmüş gibi, başka bir deyişle terk edilmiş gibi hissedersiniz.

İki dakika sonra çocuk hiçbir şey olmamış gibi, ya da başka bir kitabı sürükleyerek gelir; bu kitap onun ilgisini çekebilir ya da çekmeyebilir. Çocuğun ilgisinin hareketliliği, ilginç olmanın nasıl bir şey olduğu konusundaki fikirlerimizi karıştırır. Küçük çocuklar bir sonraki en hoş şeyin zevkini çıkarabilirler. Ancak ilkel bir sanat olan nesnelere ve insanlara olan ilgiyi kaybetme eğiliminin kendisi de kolayca kaybedilir. Adab-ı muaşerete uygun davranmak, bu bir sorun değilmiş gibi, duygularımızı sürekli kılabilirmişiz gibi, dikkatimize güvenilebilirmiş gibi yapmanın en iyi yoludur.

Çocuklar yetişkinleri, yetişkinlerin onları terk ettiğinden çok daha fazla terk ederler. Mesele sık sık

söylediğimiz gibi çocukların yoğunlaşmayı öğrenmemiş olmaları ya da bağlanmayı becerememeleri değil; merakın tekeşli olmayışıdır. Yayılma eğiliminde olmasıdır. Ama dikkatlerinin darmadağınıklığı, çok geçmeden çocuklar için riskli olmaya başlar. Fazlasıyla merak uyandırıcı olan, kendilerini fazlasıyla canlı hissetmelerine yol açan her şey, bir bağlılıklar çelişkisini de içerir. Çocuklardan öğrenebileceğimiz en iyi şey, ilgimizi nasıl kaybedeceğimizdir. Onların yetişkinlerden öğrenebilecekleri en kötü şey ise nasıl zoraki bir biçimde dikkat gösterileceğidir.

- HEP aynı kalmak isteriz ve hep farklı bir şeye dönüşüyoruz. Kendimizi herkesten daha iyi aldatmamız gerek, çünkü en korktuğumuz sadakatsizlik değişim. Gözlerimiz kapalı kendimizden önde gidiyoruz; sanki ölüm orada, bizi hayal kırıklığına uğratmak üzere bekliyormuş gibi.

Bu yüzden, kendimizi birine adadığımızda, zaman üzerinde istibdat kuruyoruz, saçma bir biçimde sahip çıkıyoruz ona. Böyle davranabilmek için insanın bir şeye ikna olmuş olması gerek.

- TEKEŞLİLİĞİN zıddı yalnızca çokeşlilik değil, ilişkinin kendisinin yokluğu ya da imkânsızlığıdır. Aslında tekeşliliğin bizim için bu kadar önemli olmasının bir nedeni, onun seçeneği olarak tahayyül ettiğimiz şeylerin bizi dehşete kaptırmasıdır. En çok korktuğumuz öteki kişi, çift olma durumunun - çoğunlukla heteroseksüel çift olma durumunun- evrensel kutsiyetine inanmayandır. Homofobinin, yabancı korkusunun ve tüm diğer fobilerin bize söylediği şudur: Eğer tekeşliliği seçmezsek kaderimiz ya tecrit ya da kişiliksizliğin kaosudur. Bir vaat değil bir tehdit yani.

Terk edilme ve dışlanma, ya da başkalarıyla fazlaca haşır neşir olma ve başkaları tarafından fazlaca didiklenme. Korunmasız biçimde ortalarda dolanma, ya da mahsur kalma. Başka bir deyişle, tekeşliliği isteyip istemediğimizi bilmiyoruz, ama aşırılıktan korktuğumuzdan kuşkumuz yok: Yalnızlığın ya da başkalarıyla birlikte olmanın aşırıya kaçmasından. Tabii ki doğal olarak tekeşli değiliz. Biz öyle hayvanlarız ki, bir şeyler bize daima fazla geliyor.

- İÇİN İÇİN, hep ne kadar kötü olabileceğimizi görmek isteriz, ama sonunda gördüğümüz, kötü olmakta ne kadar iyi olduğumuzdur. Don Juan hiç değilse vicdan sahibiydi.

- HAYATTA kalmamız, Bir ile Çok arasındaki farkı fark etmemize bağlıdır. Hayatımıza bir kişi tarafından beslenerek başlamış olabiliriz, ama çok geçmeden fark ederiz ki, bunu başka bir sürü insan da yapabilir, hatta kendimiz de yapabiliriz. Uyum, çokeşliliğin kibarcasıdır. İştahımız söz konusu olunca biraz becerikli olabilmeliyiz. Elde olanla idare edebilmeli, artık toplamayı bir aşk hikâyesi haline getirebilmeliyiz.

Mesele bir kişinin bütün ihtiyaçlarımızı karşılayamayacak olmasında değil; mesele her kişiyle birlikte yeni bir ihtiyaçlar dizisi yaratmamızda. Bu, yeni birini bulduğumuzu anlamanın yollarından

biri. Çiftler birlikte iştahlar yaratırlar; çift olmanın temel ihtiyacıdır bu. Her yeni kişi bize isteyecek başka bir şey olduğunu gösterir, ama çoğunlukla isteyecek başka bir kişi kılığına girmiştir bu. Baştan çıkarma: ihtiyaç icat etmenin dertsiz yolu.

- MASTÜRBASYONUN geleneksel olarak tabu sayılmasının nedeni sağlığa zararlı olması değildir - yalnızca güvenli seks değil, güvenli ensesttir de mastürbasyon. Kanuna aykırı olması da değildir. Mastürbasyonun tabu sayılması, seksin gerçeğinin tam da bu olduğunu, yani kendi başımıza yaptığımız bir şey olduğunu keşfetmekten korkmamızdandır. Sevgililerimizin bize kendi erotik hezeyanlarımızı hatırlatmak için birer sufleden, birer ipucundan ibaret olduklarını, başka bir yerle bağlantı kurmamızı sağlayan insanlar olduklarını keşfetmekten korkmamızdandır. Kendilerine rağmen tanrı ve tanrıça olan insanlar; çünkü sevgililerimiz, birer insan olarak bizi heyecanlandıramayacak kadar karmaşıktır. Erotik olan, bir basitleştirmedir.

Peki öyleyse neden başkalarıyla sevişiyoruz, neden onların da işe dahil ediyoruz - en azından görünüşte? Eğer mastürbasyon, işi tam istediğiniz gibi yapmaksa, başkalarıyla sevişmek, işi istediğinizin farkında olmadığınız şekilde yapmaktır. Başka insanlar başka bir şeydir. Tekeşliliğin erdemi, seksi kolayca mastürbasyona dönüştürebilmesidir; tekeşliliğin kötü yanı ise size başka bir şey bırakmamasıdır. Eğer iki kişi olunca biri fazla geliyorsa, bir kişide de biri fazla gelebilir.

Söylemeye bile gerek yok, mastürbasyon yaparken kendi kendimizle sevişiyoruz. Burada hiçbir sadakatsizlik izi yok; belki bir anlamda eşimize karşı bir sadakatsizlik var. Mastürbasyon yoğun bir erotik heyecanı keşfetme yolumuz olmasına rağmen, mastürbasyon fantazilerimiz dikkat çekici ölçüde mükerrer ve yaratıcılıktan uzaktır. Anlatması utanç verici olduğu kadar, dinlemesi de sıkıcıdır. Tekeşlilik gibi mastürbasyon da iyi bir hikâye oluşturmaz. Ama tabii, tekeşlilik şart koşulmuş olandır.

Tekeşliliğe olan bağlılığımız, iyi hikâyelere duyduğumuz iştaha dayanır. Bir de iştahlı olmaya ne kadar iştah duyduğumuza. Tek gerçek tekeşli ilişki, kendi kendimizle olandır.

- TEKEŞLİLİĞİN doruğu ayrılıktır. Sadakatsizliğin doruğu tekeşliliktir. Son, daima insanın ayağına dolanır. Doruk, yanda kesilmenin en berbat biçimidir.

Ama eğer yarıda kesilmeler olmasaydı, neyin olup bittiğini anlayamazdık. Alışkanlık gözlerimizi kapatır. Erotik yaşamda, her şeyden önce araçla amacı birbirine karıştırmamak önemlidir.

- EĞER kimsenin üç haftadan daha uzun süre tekeşli olamayacağına dair bir kanun çıkarılsaydı, insanlar kendilerini müthiş bir baskı altında hissederlerdi. Ama tam olarak neye zorlayan bir baskı? Neyin acısını çekerlerdi? Neden mahrum kalırlardı? Protesto için sokağa dökülseler pankartlarında ne yazardı?

- HER ŞEY zıddına dönüşmez, çünkü her şeyin bir zıddı yoktur. Çelişki, mantıkçıların ön sevişmesidir. O halde, eğer sadakatsizlik ve tekeşlilik birbirlerine yol açmıyorlarsa, nereye varabilirler?

Seçeneklerimizin birbirine zıt olmasını tercih ederdik. Bu, bir yol açarak alanı daraltır.

- KISKANÇLIĞIN arzuyu sürekli kılması, ya da en azından onu alevlendirmesi, arzunun ortaya çıkmasının ve canlı tutulmasının ne kadar güç olduğuna işaret eder. Yalnızca bir eş bulmamız yetmez, bir de rakip bulmalıyız. Ve bu ikisini ayırt etmemiz de yetmez; onları ayrı tutmalıyız. Rakiplere ihtiyacımız var, çünkü bize eşimizin kim olduğunu onlar söyler. Eşe ihtiyacımız var çünkü onun sayesinde bir rakip bulacağız.

Arzunun işlemesi, arzu edilebilir olması için ne çok kişiye ihtiyacımız var! Tevekkeli değil sayıyı azaltmaya çalışıyoruz durmadan.

- ÇİFTİN soruları şunlardır: Birbirlerini arzularını sürdürmek için mi kullanıyorlar, yoksa sona erdirmek için mi? Arzuları, birbirlerine olan arzularından daha mı önemli? Bu büyük soruların dramı, genellikle şu küçük sorunun melodramı olarak ortaya çıkar: Seks o kadar da önemli mi? Çok daha soyut ve güven tazeleyici olan bu soruyla çift, araştırmaların ve soru formlarının rahatlatıcı dünyasına katılabilir artık. Tüm şu cevapların dünyasına.

- TEKEŞLİLİKTEN bahsedildiğini hiç duymamış olsaydı çoğu insan tekeşliliğe asla kalkışmazdı.

- ÇİFTLERİN birbirleriyle şiddetle rekabet halinde olmaları, kötü saklanan bir sırdır; kesinlikle tanık olmaktan hoşlanmayacağımız bir şey. Ama bir rakibi baştan çıkarmak, bir müttefiki baştan çıkarmaktan çok daha zordur - bir meydan okumadır daha ziyade. Rakip daima direnir. Öyleyse, ancak bir rakip baştan çıkarılabilir belki de? Belki de rekabetin şifası baştan çıkarmadadır?

- NE OLUR çiftler birbirlerini "yeniden keşfettiğinde"? Zaman içinde mümkün olan, küçük ve önemsiz de olsa pek seyrek gerçekleşen bu halas durumunda ne olur? Ne de olsa biteceği bilindiğinden insana hoş gelen, kısa bir ilişki yaşamak gibi midir birisiyle? Yoksa zamanın rejimine bir meydan okuma eylemi midir - bir adab-ı muaşeret devrimi gibi? Yoksa hayal kırıklığına olan inancımızı tazeleyen dünyevi bir inayet mi?

Bu doğaçlama yenilenmeler, insanların ancak küçük dozlarda farklılaşmasına izin verebileceğimizin kanıtıdır - böyle bir kanıt gerekiyorsa eğer. Her şeyi, yalnızca yanıldığımız kanıtlanabilsin diye bilmek istediğimizin kanıtıdır.

- İNSANLARDA âşık olduğumuz özellikler, sonunda bizi öfkeden kudurtan özelliklerle aynıdır çoğunlukla. Ya aşkımızın şiddetine dayanamayız, ya da o özellikleri gerçekten sevmemişizdir zaten - onlar yalnızca ruhsal bir simyanın başka bir şeyi mümkün kılması için gerekenlerdir. Gözlerimizi kamaştıran, bizi bir arada tutan o başka şeydir aslında.

İlişkilerin sürmesini sağlayan da budur işte: yaşam boyu sürecek bir romansın anahtarı olan hayal kırıklığı.

- TANIDIKLK başka insanlara duyduğumuz şefkati, saygıyı, hatta onlara ayırdığımız zamanı artırır belki, ama onlara duyduğumuz arzuyu pek artırmaz (aslında şefkate arzudan fazla değer verme girişimi tekeşliliğin iyi -pek kadri bilinmeyen- amaçlarından biridir). Devamlılık bize güven verir ama cinsellikten de uzaklaştım, belki çekiciliğinin bir kısmı da buradan gelmektedir. Yabancılık heyecan vericidir ama bizi düzenimizi bozmakla tehdit eder; rutin rahatlık vericidir ama bizi uyutmakla tehdit eder. Bizi seçim yapma kapasitemiz olduğuna en çok ikna eden, özgür olduğumuz yanılsamasını en çok canlı tutan şey, davranışlarımızı düzene sokma yeteneğimizdir. Ama yaptıklarımıza olan ilgimizi ve bunlardan aldığımız zevki en çok tahrip eden şey de bizatihi bu yetenektir.

Eğer beklenebilir olan bizi aptallaştırıyor, beklenmedik olan ise dehşete kaptırıyorsa, ne yapmalıyız? Eğer daima risk ve teslimiyet, güven ve felaket arasında sıkışıp kalıyorsak, bir sonraki adımımızın ne olacağına nasıl karar vereceğiz? Belki de, insan tabiatı -ya da daha beteri, insanlık durumu- hakkında büyük fikirlere doğru kaçmadan önce, bir şeye istediğiniz için sahip olmakla, sahip olduğunuz için istemek arasındaki farkı hatırlamalıyız.

- VAZGEÇMESİ en zor olan şey, kendimize teslim olacağımız şeyler yaratma alışkanlığımızda. Bir tahrike teslim olduğumuzu söyleriz; sanki karşısında boyun eğeceğimiz bir şey yaratmamışız da, var olan bir şeye boyun eğmişiz gibi. Başka birinin yargısına tabi olduğumuzu söyleriz de, yargılarına tabi olacağımız kişileri seçtiğimizi söylemeyiz. Kötü yanlarımızın da tıpkı erdemlerimiz gibi kendi icadımız olduğunu sürekli kendimize hatırlatmamız gerek.

Asla kontrolümüzü kaybetmediğimizi, sadece arada bir kurallara uymadığımızı. Tümüyle sadakatsiz olmadığımızı, yalnızca başka bir şeye sadık olduğumuzu.

Uymadığımız kural, bu kuralı bozarken uyduğumuz diğer kuraldan daha çok ilgilendirir bizi. Diğer seçeneklere değil de cezaya ve suçlamaya müptela olduğumuz sürece, asla hikâyenin tamamını öğrenemeyeceğiz. Yalnızca eski hikâyeyi tekrarlayacağız.

- DIŞARIDA bırakılmak araftır belki; ama içeri alınmak mutlaka cehennemdir. Ana-babasının öpüşmesini seyreden -ya da onların birlikte yatıyor olmalarının eksiksiz ihanetinin acısını çeken- her çocuk bilir ki, dışarıda bırakıldığınızda bir şey yapabilirsiniz (dışarıda bırakılmasaydınız ne olacağını hayal etmek gibi). Ama ya sizi de davet etselerdi nereden başlardınız? Nasıl katılabilirdiniz? Çocukları dışarıda bırakılmışlık duygusundan dışarıda bırakmak, yetişkinler için müthiş bir yoksunluktur; ama onları dışarıda bırakılmışlık duygusundan korumanın mümkün olduğunu iddia etmek de müthiş bir aldatmacadır. Şiddetsiz bir hayat olamaz, çünkü zaten bütün şiddet, dışarıda bırakılma şiddetidir.

Herkes dışarıda bırakılma tecrübesine sahip olduğu, başka bir deyişle herkes çocuk olmuş olduğu için, herkesin bir muhayyilesi vardır (kışkırtma aynı zamanda davettir de). Ya nasıl içeriye gireceğinizi keşfedersiniz, ya da dışarıda başka ne olduğunu. Fazlalık olduğumuz için yapacak başka bir şey bulmamız gerekir; ya da dışarıda bırakılma tecrübesiyle başetmemiz gerekir - kıskandıracak birini bulmak gibi mesela. Öpüşen insanlardan gözümüzü ayıramayız ya da onların karşısında müthiş dehşete kapılırız, çünkü bu bizim geçersizliğimizin (ve söylemeye bile gerek yok, onların bir başkasına kendini görünmez hissettirme ihtiyaçlarının) açığa vurulmasıdır. Nereye gidersek gidelim, yola buradan çıkacağız. Hayatımız, dışarıda bırakılma duygusuyla nasıl baş edersek öyle olacak. Bir sürü biçim alabilen bu tecrübe, bizim hammaddemiz.

Demek ki muhayyele, cinsel kıskançlığa karşılık düşen rahatlatıcı bir kelime; hırs, daha az rahatlatıcı bir kelime; ya saplantı? Saplantı, bizi dışarıda bırakan çiftin zaferini, bizim dışlanma karşısındaki kararlı ya da çaresiz yoksulluğumuzu gösterir. Saplantı, seçenekleri defetmenin, tercihleri bir kenara kaldırmanın yoludur; düşünceye karşı bir şifadır.

Eğer bir biçimde bizim evi terk etme korkumuzdan, bu ilk ve zorunlu saplantımızdan söz ediyorsa, özgürlük korkumuzdan da söz eder. Ki kuşkusuz, bu özgürlük de kısmen başkalarını dışarıda bırakma özgürlüğümüzdür.

KENDİMİZ İÇİN nasıl kabul edilemez olabiliriz? Tabii bazı insanlar için bu soru "başka nasıl olabilir ki zaten?" şeklindedir. Aslında bu soruyu sormak bile, yalnızca nasırlaşmış bir saflığa da olsa, baştan mahkûm olmak demektir yine de. Olmamız gerektiği kadar iyi değiliz, bu çok açık. Ama kimin bakış açısından?

Kendimiz için kabul edilemez olmayı öğrenmemiz gerektiğini fark ettiğimizde, soru biraz daha az komik görünür bize. Kolay değildir. Bebekler çalmaz, yalnızca ilgilerini çeken şeyi kapıverirler. Annelerinin üzerine işemezler; yalnızca işerler, o kadar. Kendimizi suçlu hissetmeyi ve utanmayı bir çiftin içinde ve o çiftten öğreniriz. İşin en başı dediğimiz yerde, çiftler başka birçok şeyin yanı sıra "hayır" da demesi gereken insanlardır. Bize kendimizi kötü hissettirerek, daha iyi hissetmemizi sağlarlar.

Çift olmanın, kendimizi çocukken içinde bulduğumuz çiftten alıp, yetişkinken kurduğumuz çifte taşıdığımız bilmecesi budur: Mafya usulü bir "koruma" dümeni olmadan korunmamızın bir yolu var mı?

- İNSANLARİ SEVMENİN bir yolu, bizi dışarıda bırakan arzuları olduğunu, yani aynı anda birden çok insanı sevmenin ve arzulamanın mümkün olduğunu kabul etmektir. Herkes bunun doğru olduğunu bilir, ama gene de sevdiğimiz insanların bunun kendileri için de geçerli olduğuna inanmalarını istemeyiz.

En cömert, en yüceltici aşkımızı kendimize ayırırız. Başkaları onu kötüye kullanabilir ne de olsa.

Ben sevdiğim insanları dışarıda bırakmakta özgürüm, ama onlar ben istemedikçe asla beni dışarıda bırakmamalılar. Benim sadakatsiz olmaya hakkım var, onlar olmamakla yükümlü. Ben istediğimi severim, ama sevdiklerimin bunu yapmasına izin verilemez.

Ne yazık ki, sevdiklerimi gözaltında tutmakla o kadar meşgulüm ki, özgür olmaya zamanım kalmıyor.

Yani, özgürlüğüme inanıyorum, ama galiba istemiyorum onu.

- ŞÖYLE diyebiliriz: Herkes, bir başkası olmanın dışında bırakılmıştır. Ama bu içini rahatlatmıyor insanın. Çift olmak ise buna en yaklaşabileceğimiz durum.

- HASET sorunumuza -ki ne istediğimiz konusundaki en iyi, en şaşırtıcı ipucu olabilir bu- bulduğumuz en sıradan çözüm, kendimizi kıskanılır kılmaktır. Bu, keyiflerine bakmaktansa başkalarını kıskandırmak isteyen çiftin asla birbirlerini istemedikleri anlamına gelir; çünkü hiçbir zaman ne istediklerini bilmezler. Eğer çiftin birlikteliğini sürdüren seyircilerse, çift de seyircilerine sadık olmak zorundadır.

- HERKES zaman zaman eşinin kendisine layık olmadığını ya da kendisinin eşine layık olmadığını düşünür. Sorun bunun doğru olup olmamasında değil, nasıl karar verileceğinde. Kimdir yargılayacak konumda olan?

İşte burada üçüncü şahıslar faydalı olabilir: bir nevi arabulucu ya da hakem olarak. Ama tabii bu rolü oynayabilirler ancak, çünkü asla tarafsız olamazlar.

- GÜNAH KEÇİLERİ olmayan bir toplumda, daha çok çelişki yaşanırdı. İnsanlar suçu üzerine atacak ve cezalandıracak biri olmadığında kendilerini çok kırılgan hissederler. Aynı şekilde, cinsel sadakatsizliğin - ya da şehvet peşinde koşan çokeşlilerin- olmadığı bir toplum da tehlikeli olabilir. Kime hayran kalacaktık o zaman? Kime eza edecektik?

Ne de olsa, üçüncü taraf olmadığında çift, birbirine karşı son derece korumasızdır. İnsanlar birbirlerinden korunmadıklarında da, her şey olabilir.

- HİÇBİR ZAMAN yanlış anlaşılmayız, yalnızca zaman zaman istemediğimiz şekilde anlaşılırız. Hiçbir zaman sadakatsiz değilizdir, yalnızca zaman zaman istemediğimiz şekilde sadık oluruz.

- TEKEŞLİLİK ve sadakatsizlik: Bir vaatte bulunmakla vadedici olmak arasındaki fark.

Notlar

[←1]

Promiscuous: Aslında cinsel ilişkide tek kişiye bağlanmayan, herkesle, ayrım gözetmeden cinsel ilişkiye girebilen kişi, promiscuily ise "cinsel abur cubur" anlamına geliyor. Bu kavram Türkçede tek (ve nötr) bir kelimeyle karşılanamadığı için "çokeşlilik" terimini kullandım. Bu aslında doğru bir çeviri sayılmaz, çünkü promiscuous kavramı "eş" düşüncesini de bir anlamda dışlıyor. İslamdaki ya da ilkel topluluklardaki çokeşlilikle, serbest cinsel ilişki, kuşkusuz ayrı kavramlar. Ancak promiscuous kavramını aşağılayıcı çağrışımlardan korumak için Türkçenin sınırlarım biraz zorlamak gerekiyor.

Çokeşliliğin gerçek karşılığı olan polygamy, metinde yalnızca bir kez geçiyor; geçtiği yerde de promiscuity'den ayırabilmek için parantez içinde İngilizcesini verdim. Promiscuity'mn "promiscuity of attention", yani dikkatin bir oraya bir buraya savrulması anlamında kullanıldığı 96. aforizmada ise "dağınıklık" ile karşılayıp, onun da parantez içinde İngilizcesini yazdım. -ç.n.